

225. výročí zrodu amerického dolaru aneb o české cestě vedoucí k jeho názvu

Vážení čtenáři,

letos tomu bude 225 let od okamžiku, kdy Druhý kontinentální kongres¹ vyhlásil na svém newyorském zasedání dne 6. července 1785 za měnovou jednotku Spojených států amerických jeden dolar. K samotnému vydání dolaru došlo však až o 7 let později na základě Mincovního zákona, *Coinage Act*, z 2. dubna 1792. Od této chvíle se americký dolar stal vším, čím se mohl stát. Pro některé lidi byl a je bohem, ke kterému se modlili a modlí, a jeho nabývání obětovali a obětují celý svůj život. Pro druhé představuje synonymum veškerého zla, jež může téměř za všechny lidské zločiny a jiné nectnosti. Pravda bude asi někde uprostřed obou názorů. Dolar je ve skutečnosti dobrý sluha, ale současně se může stát velmi špatným pánem.

Tohoto výročí bych, nicméně, rád využil k připomenutí české stopy ve slovu *dolar*. Pro tyto účely se musíme vrátit do začátku 16. století, kdy v Krušných Horách na panství rodu Šliků byla nalezena bohatá ložiska stříbrné rudy, a následně založena hornická osada s latinsko-německým názvem *Sanctus Joachims Thal*, v češtině *Údolí svatého Jáchyma* neboli dnešní *Jáchymov*. Na základě usilovného diplomatického jednání se Šlikům podařilo získat souhlas českého zemského sněmu z 9. ledna 1520 ke zřízení soukromé mincovny, později následoval i souhlas českého krále Ludvíka Jagellonského. Svolení bylo uděleno k ražbě jednak pražských grošů podle kutnohorského vzoru, a jednak zlatníkových grošů podle vzoru saského. A právě zlatníkové groše získaly později označení podle místa svého vzniku, slovo *tolar* bylo odvozeno od staroněmeckého slova *Thal* (v dnešní němčině *Tal*).

Přiznejme si tedy, že slovo dolar je odvozeno z německého, nikoliv českého slova. Přesto však česká stopa v jeho názvu je zcela nesmazatelná. *Tolary* byly ražené na území tehdejšího českého království, dnešní České republiky, a to na základě svolení českého krále a českého zemského sněmu, přičemž na rubu mince byl zobrazen dvouocasý lev s korunou, coby český znak a uvedeno jméno vládnoucího českého krále.

K rychlému rozšíření tolarů po Svaté říši římské napomohlo současně několik faktorů. Především se jednalo o mince kvalitně ražené, jejichž hmotnost a ryzost kovu byla pečlivě hlídána. Šlikové nebyli nuceni razit drobné mince, a mohli se soustředit na mince vyšší hodnoty. Zásluhou dobrého vztahu se saským dvorem získali přístup na saský trh, hlavně pak na trh drahých kovů v Lipsku. Výnos byl použit mimo jiné pro splácení šlikovského dluhu v zahraničí, pro výplatu podílu dalších šlechtických rodů v Cechách, a paradoxně i pro nákup drobných stříbrných mincí na zajištění výplat horníkům a dalším zaměstnancům. V důsledku toho se tolary staly jedním z nejoblíbenějších platidel své doby.

Jak se tolary dostaly přes Atlantik až do Ameriky? Zásluhu na tom mají evropští osadníci, jež byli zvyklí označovat tímto slovem kvalitní stříbrné mince. V 18. století byly takovými mincemi dostupnými v Americe hlavně *mexické osmirealy*, a právě těmito mincím se začalo pro podobnou velikost a hmotnost s českými tolary říkat *mexické dolary*. Od toho byl již krok

¹ Ford, W. C. (ed.) (1904-1937): *Journals of the Continental Congress, Wednesday, July 6, 1785*. [on-line], Washington, D. C., The Library of Congress, c2010, [cit. 10.5.2010], <[http://memory.loc.gov/cgi-bin/query/r?ammem/hlaw:@field\(DOCID+@lit\(jc0295\)\)](http://memory.loc.gov/cgi-bin/query/r?ammem/hlaw:@field(DOCID+@lit(jc0295)))>.

k tomu, aby Druhý kontinentální kongres za měnovou jednotku Spojených států amerických stanovil *dolar*, tedy označení běžně používané v té době pro nejkvalitnější mince na trhu.

Z mexického osmirealu pochází rovněž používání symbolu „\$“ pro americký dolar. Na první pohled se sice zdá, že se jedná o pouhé svisle přeškrtnuté písmeno S. Ve skutečnosti však tento symbol představuje Herkulův sloup. Na lící straně španělské koloniální mince ražené v Mexiku byl pochopitelně portrét španělského krále, konkrétně v letech 1759 až 1788 to byl Karel III. Na rubové straně byl jednak královský znak a jednak dva Herkulovy sloupy, oba otočené páskou označené nápisy *Plus* na levém a *Ultra* na pravém sloupu. Podle starých řeckých bájí a pověstí² je postavil Herkules na své cestě při plnění jednoho z dvanácti úkolů, kdy měl z dalekého západu přihnát jakési stádo krav. Těmito sloupy by měly být dva skalní výběžky na obou stranách gibraltarské úžiny, Gibraltar na evropské a Jebel Musa na africké straně. Pro mnohé cestovatele z dávných dob představovaly Herkulovy sloupy konec světa, za nímž už žádného života není. Podle Platóna by však za nimi měla ležet ztracená Atlantida. Pro Kryštofa Kolumba se překonávání překážek a hledání nových zemí stalo výzvou, proto objevil Ameriku (tedy aspoň její ostrovní část). Španělský král Karel I. (vládl v letech 1516 až 1556) si právě na základě těchto nových zeměpisných objevů zvolil jako své osobní motto *Plus Ultra* (přeloženo z latiny *Ještě dál*), jež používal současně se zobrazením těchto sloupů. Jeho motto přetrvalo nakonec i na španělských mincích z 18. století. Američtí osadníci pak pro zjednodušení používali ve svých účetních záznamech symbol „\$“ nejdříve jako vyjádření počtu mexických osmirealů. A později se tento symbol uchytil i pro americký dolar.³

Co tedy popřát americkému dolaru při příležitosti výročí jeho vzniku? V souladu s nápisem na Herkulových sloupech, které používá jako svůj symbol, mu tedy popřejme *Ještě dál*, neboli *Plus Ultra*.

prof. Ing. Petr Marek, CSc.

předseda redakční rady *Českého finančního a účetního časopisu*

a řešitel výzkumného záměru

*Rozvoj účetní a finanční teorie
a její aplikace v praxi z interdisciplinárního hlediska*

² Petiška, E.: *Staré řecké báje a pověsti*. Praha, SNDK, 1964.

³ Blíže o historii českého tolaru a vzniku amerického dolaru se lze dočíst v publikaci Vorel, P.: *Od českého tolaru ke světovému dolaru*. Český Těšín, Rybka Publishers, 2003.